

Rüştü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

Rekabette "teknolojik kuşatma"

Teknolojinin, insanın çıplak gücüyle yapamadıklarını, aklını kullanarak buldukları araç ve metotlarla yapması olduğu unutulmamalı. İş dünyamız teknolojik kuşatma çabalarının zararını en aza indirmek istiyorsa, şirket çalışanlarının entelektüel çabasına daha çok bağlı olan metot konusunu ciddiyetle ele almalıdır.

Hakimiyetçi rekabet anlayışının rakibin bütün varlıklarına saldır, bütün potansiyellerini yok et; yok edemiyorsan ortaklık yaparak 'düşmanını cebinde taşı' anlayışının yarattığı iki eğilime önceki yazılarda değinildi. En önemlisi, "rakibini içten yık" anlayışından besleniyordu. Diğeri, "rakibini dıştan kuşatarak hareket alanını sınırla" anlayışı üzerinde yükseliyordu. Rakibi "dıştan kuşatarak" ve "rekabet edebilir ölçeklere ulaşmasını, sürdürülebilir kapsam oluşturmasını ve gelişmeyi hızlandıran öğrenme süreçlerini güçlendirmesini" engelleyen etkenlere bu yazıda değinmek istiyoruz.

Küresel örnek

ABD ile Çin arasındaki Ticaret Savaşı'nı izleyenler biliyor ki Çin ile ABD arasındaki ticaret savaşı Brodacom'un 117 milyar dolarla Qualcomm'u satın almasıyla su yüzüne çıktı. Qualcomm, ABD sermayesinin kurduğu önemli bir yarıiletken ve mikroelektronik teknoloji şirketiydi. Qualcomm'un mobil iletişimi yeni bir aşamaya taşıyan beşinci kuşak mobil iletişim potansiyelleri yaratan teknolojik atılımı, insanlık tarihini ateşin kullanımı, tekerliğin bulunuşu ve sanayi devrimi kadar, belki de onlardan daha yaygın ve daha derinliğine etkileyecekti. Üretim, iletişim, ulaşım teknolojilerindeki yeni düzeyin yarattığı iç bütünlük, geçim örgütlenmesinin bütün yapılarını değiştirecek, işlevlerini çeşitlendirecek ve yeni kültürler oluşturacaktı.

Qualcomm, 5G'yi yaratan işlemci çiplerinin tasarımının ve üretimin lisanslarına sahipti. Singapur kökenli bir firma olan Broadcom'un eline geçmesi, insanlığın geleceğini derinden etkileyen bir teknolojide üstünlüğün Çin'in eline geçmesi olarak algılandı. ABD yönetiminin bütün katmanları hızla harekete geçerek, satış işlemlerini "milli güvenlik" gerekçesiyle durdurdu.

ABD yönetimi Çin'in mobil iletişim alanında önde gelen şirketi Huawei'ı savaş açtı. Çin'in yarı iletken teknolojide söz sahibi olan Huawei ve ZTE'nin ABD ve müttefiklerindeki etkinliklerinin sınırlandırılmasıyla başlayan ticaret savaşı giderek başka alanlara da yayıldı.

Çin, geleceği inşa etme yolunun yarı iletken teknolojilerden geçtiğini fark etmiş, ülkenin bütün gücünü bu alana yöneltmişti. Mobil iletişim teknolojisinin uzun, karmaşık ve çok katmanlı bir hikayesi var. ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşının merkezinde yer alan iki simge işlemci çipinin üretimini anımsatalım: Qualcomm'un ürettiği "Snopdragon" ve Huawei'nin yan kuruluşu olan HiSilicon'un ürettiği "Kirin."

Ülkemiz iş dünyası insanları, geleneksel alanlarda ciddi bir birikime sahiptir. İleri teknolojiler ve internet ekonomisine uyum konusunda da birikimler oluşmaktadır. Sağlıklı bir gelişme yaratmak için zihni hazırlık aşamasında "teknolojik kuşatmaya karşı alternatif stratejilerin" geliştirilmesi hayati olan sorunumuzdur.

Ülkemizin yakaladığı fırsat

ABD yöneticileri, işlemci konusunda sinai mülkiyet haklarının kendilerinde olduğunu, bedeli ödenmeden başkalarının bu teknolojileri kopyaladığını ileri sürüyordu. Çin ise teknolojiyi kendi olanaklarıyla geliştirdiğini söylüyordu. Huawei'nin kurucusu, "Teknoloji bizim için sorun olmaktan çıkmıştır; biz mobil iletişim ve başka alanlarda ekosistem oluşturmaya odaklanmak zorundayız" diyerek firmasının ve ülkesinin iddiasını ortaya koyuyordu.

Yarıiletken teknolojiler ve mikroelektronik konusunda ülkemizde önde gelen bilim insanı olan Yunus Leblebici konferansında, erken aşamada teknolojinin farkına varıldığını, IBM'le görüşmelerin çok ileri boyutla ulaştığını, eş zamanlı olarak devreye giren Çin'in ilişkilerini fırsata dönüştürdüğünü bizim ise fırsatı kaçırdığımızı belirtiyordu. Leblebici, Çin kadar insan ve sermaye ayıramasak da o dönemde başlanmış olan ilişkiler kararlılıkla sürdürülseydi, bugün çok önemli bir noktada bulunabileceğimizi vurguluyordu. Yarıiletken ve mikroelektronik teknolojide işlemci üretecek bir tesis için bugünün koşullarında en az 10 milyar dolarlık bir yatırım ihtiyacı olduğunun da altını çiziyordu.

Teknolojik kuşatma örnekleri

Yarıiletken teknolojilerde verilen örnek günümüz koşullarında uç örnek olabilir. Sanayileşme tarihine baktığımızda, teknoloji bilgisine hakim olanların, teknolojiye sahip olmak isteyenleri "dıştan kuşattıklarının" çok ilginç örnekleri olduğunu saptıyoruz. Şişecam Topluluğu'nun düzcam üretiminde önce dikey cam çekme teknolojisini, sonra kalay üzerinde yüzdürerek daha verimli ve daha kaliteli üretme imkânı yaratan "float teknolojisini" almada teknolojiye sahip Batı'lı ülkelerin nasıl kuşatma yaptıklarını bilmek isteyenler, bu satırların yazarının Dr. Şahap Kocatopçu ile yaptığı söyleşileri Şişecam Dergisi'nin arşivlerinden okuyabilir.

Daha güncel gelişmeyle ilgili olanların, insansız hava araçları İHA ve SİHA konusunda, ülkemizin nasıl kuşatıldığının çok net örneklerini anımsamaları yeterlidir.

Vermek isteğimiz mesajı netleştirelim: İş dünyası için en büyük tehlike, doğrudan ve dolaylı yollarla içten kuşatma yapmak isteyenlerin oyununa gelmektir. İçten kuşatmaların açtığı yaralar daha derin ve öldürücüdür. İşyeri kültürünün bileşenleri düşünce değerleri, inanç değerleri, ahlaki değerler, estetik değerler, biyolojik değerler ve ekonomik değerlerdir. Değerler sistemimiz "yaratıcı yüzleşme özgüvenine" sahipse, başarılı örneklerde gözlemlendiği gibi teknolojide dıştan kuşatma engellenebilir. Değerler sisteminde, özgüven eksikliği hakimse, yaratıcı yüzleşme yerine içe kapanma egemense, düşman yaratma kolaycılığı seçilmişse, görmezden gelme ve inkar etme gibi kederi artıran eğilimler baskınsa teknolojik kuşatma da kolay kırılamıyor.

Metot ihmal edilmemeli

Teknoloji dediğimiz zaman dar bir bakışla sadece makine-donanım, araç- gereç gibi nesneler geliştirilmesi ve üretilmesi anlaşılmamalı. Teknolojinin yarısı nesnelerdir; diğer yarısını da "metot geliştirme" oluşturur. İş dünyası, Ar-Ge yaparak, tasarlayarak, inovasyon katkısı sağlayarak gelişmenin sürdürülebilirliğini güven altına alır. Teknolojinin, insanın çıplak gücüyle yapamadıklarını, aklını kullanarak bulduklarını araç ve metotlarla yapması olduğu unutulmamalı. İş dünyamız teknolojik kuşatma çabalarının zararını en aza indirmek istiyorsa, şirket çalışanlarının entelektüel çabasına daha çok bağlı olan metot konusunu ciddiyetle ele almalıdır.

İş dünyasının teknoloji konusunda vizyoner bakış yaratabilmesi için vazgeçilmez ideallerini ve yaratmak istenen sonuçları net olarak tanımlamış ve paylaşmış olmalı. Teknolojide "strateji tasarımı" dıştan kuşatmayı kırmanın ilk adımıdır. Özellikle dijital teknolojiler bağlamında, analitik, olasılık, yapay zeka algoritmaları ve makine öğrenmesi konusunda farkındalık düzeyleri günümüz koşullarında dıştan kuşatmayı engellemenin de gerek şartıdır. Sahada ağırlıklı olarak bağlı değişkenlere dayanan "küçük veriye" küresel ölçekte "büyük veriye hakim" olmadan, kuşatmaları aşmak bir hayli zordur.

"Pekiştirilmiş öğrenme"

Ülkemiz iş dünyası insanları, geleneksel alanlarda ciddi bir birikime sahiptir. İleri teknolojiler ve internet ekonomisine uyum konusunda da birikimler oluşmaktadır. Sağlıklı bir gelişme yaratmak için zihni hazırlık aşamasında "teknolojik kuşatmaya karşı alternatif stratejilerin" geliştirilmesi hayati olan sorunumuzdur. Marco İansıtı ve Karım R. Lakhanı'nın "Yapay Zeka Çağında Rekabet" adlı kitaplarında belirttikleri "pekiştirilmiş öğrenme" süreci işler hale getirilmelidir: noktasından yola çıkarak, çevremizi iyi inceler, pozisyonumuzdaki gelişme ve gerilemeleri takip ederek, bizi kuşatan karmaşık dünyayı incelemeye ve anlamaya devam edersek, mevcut modellerimizi kullanarak eyleme geçer; sapmaları belirler, zihni modellerimizin varsayımlarını sorgulayarak ilerlersek yaratmak istediğimiz sonuçlara erişebiliriz.